

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

„Prea lunga zi apune; luna urcă; adâncul murmură. Veniți, prieteni,
nu este prea târziu să căutăm o lume nouă.”

James Joyce

Pentru Barthélémy, Émile și Violette.

Le doresc să crească mereu liberi.
Liberi să gândească.
Liberi de teamă.
Liberi să inventeze.

Saint-Léger-en-Yvelines, 11 septembrie 2016

Aici, acolo, peste tot, se nasc noi proiecte. O grădină comunitară. O monedă locală pentru ajutor reciproc. O școală unde copiii pot învăța în ritmul lor. Mașini care se conduc singure sau cu mai mulți șoferi. Cafenele unde în același timp se repară aparate vechi și solidarități din străbuni. Credite mici, aici, care ajută la crearea de proiecte în altă parte. Culturi care respectă pământul, anotimpurile și sănătatea consumatorilor. Invenții colective disponibile tuturor și în mod gratuit. Poduri pentru arici. Uzine unde deșeurile se transformă în energie. Pești care rămân în mări și petrol care rămâne în subsol. Da, peste tot se lansează inițiative care prezic un viitor mai bun.

În așteptarea viitorului

Și cu toate acestea, cu vechile ei tulburări ce duc la violență și inegalități, lumea pare atârnată de acel viitor. Niciodată, de la sfârșitul războiului

rece, europenii și americanii nu s-au arătat atât de prinși de propriile frici. Frica de lipsuri și frica de nou. Frica de ceilalți sau de ce s-ar „putea” întâmpla.

Copleșite de seria de atentate și de valurile de solicitanți de azil politic care fug de războiul de acasă, multe state occidentale se retrag în cochiliile lor, construiesc ziduri și cad în capcanele populismului și xenofobiei.

Sigur că nu lipsesc motivele pentru a ne lăsa convinși să nu mai avem încredere și să căutăm un sens în locuri greșite: minciuni și corupție la cel mai înalt nivel, diferențe record între bogați și săraci, decădere socială, stigmatizare religioasă, conflicte identitare...

Și dacă mai adăugăm și ce ni se tot repetă, că suntem prea numeroși pentru planetă, că globalizarea este ireversibilă și că este mai presus de decizia guvernelor și de voința popoarelor,

Istoria se naște și din convergența aleatorie a unor evoluții neașteptate.

ne-am putea chiar mira că tinerii sub treizeci de ani nu resimt mai multă disperare și furie față de generațiile care îi preced. Puneți-vă în locul lor... Mai pot ei spera în Europa dacă societățile îmbătrânite și îndatorate se încăpățânează să întâmpine viitorul, se agăță de ce ar avea de pierdut în loc să se bucure de ce ar avea de câștigat? Dacă se concentrează în continuare pe securitate și existent și nu pe curaj și pe nou? Dacă preferă frica și prudența în locul dorinței și al deschiderii? Și ce am mai putea aștepta și de la Africa dacă modelele de dezvoltare financiarizate, mondializate și prost adaptate mediului subsaharian nu le oferă tinerelor generații puterea de a-și crea singure viitorul odată cu viitorul societății lor? Și, în cele din urmă, ce și-ar mai putea dori copiii acestui secol cărora li se tot repetă că „fericirea stă în avuție” în timp ce epuizarea resurselor prevestește viitoarele frustrări?

Blocat de deziluzia politică din ce în ce mai răspândită, viitorul nu prea ne dă speranțe că lumea

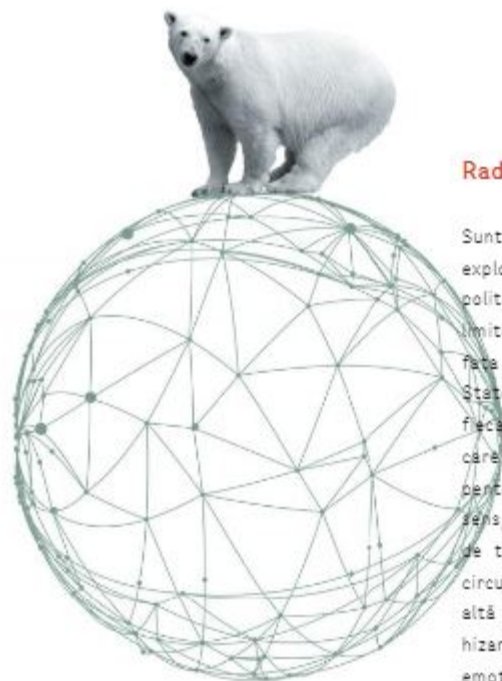
se va reînnoi. Că poate merge ceva mai departe de nivelul inițiativelor locale, de voluntariat și comunitare. Că poate învinge inerția și rezistența. Că se poate instituționaliza dincolo de o microcomunitate sau de un cartier. Că poate rodi și în alte ținuturi decât cele exemplare din țările nordice.

Acceptarea imprevizibilului

Se naște astfel dorința de a explora toate aceste posibilități și de a parcurge, într-o singură relatare, lumea întreagă cu complexitatea, inteligența, economia, aspirațiile, dar și cu ezităările și blocajele ei. Este nevoie să ne oprim și să privim viitorul de la distanță înainte să ne absoarbă fără să fi avut timp să spunem da. Să analizăm prezentul, nu ca să prevedem viitorul, ci ca să îl acceptăm. Pentru că singurul lucru pe care îl știm cu siguranță despre el este că nu va fi așa cum ne imaginăm astăzi: de la căderea zidului Berlinului la internet și de la încălzirea globală la revoluția telefoniei mobile

din Africa, nu lipsesc evenimentele, fenomenele și salturile tehnologice care, acum douăzeci de ani, erau imprevizibile. Din fericire, istoria se naște și din convergența aleatorie, uneori bruscă, a unor evoluții neașteptate. Cine, de exemplu, ar fi garantat acum numai cinci ani că electricitatea obținută din surse regenerabile ar putea deveni competitivă atât de rapid? În orice caz, nu numeroșii investitori care au ales gazele și petrolul de șist în locul energiei eoliene și solare. Și nici algoritmi marilor centre de date americane care prevăd viitorul uitându-se doar la partea rațională și la obiceiurile oamenilor fără să ia în calcul și partea volițională, emoțională sau capacitatea de schimbare.

Tochmai știind deja că viitorul își va construi propria sa istorie îndepărtându-se de modele, proiecții și predicții, de ce să deschidem această nouă relatare a Viitorurilor Lumii?

Radiografia posibilului

Sunt mai multe motive care ne îndeamnă să explorăm viitorul și ceea ce ne oferă. Primul este politic și se bazează pe o constatare: aceea a limitelor practicilor democratice occidentale în fața urgențelor planetare. Din Franța până în Statele Unite, din Ungaria și până în Australia, fiecare scrutin este ocazia unei vânători de voturi care conduce la desemnarea unui adversar greșit pentru stigmatizarea dușmanilor utili. În acest sens, analiza comparativă a mortalității cauzate de terorismul islamic pe de o parte, poluare, circulație rutieră sau alimentație proastă pe de altă parte, este edificatoare și invită la ierarhizarea marilor mize ale societății departe de emoțiile mediatiche și exagerările electorale.

Imediat se impune și o a doua constatare: guvernarea mondială și sistemele sale de decizie nu mai sunt adaptate provocărilor pe care viitorul ni le pune deja în față. Instaurate după cel de-al Doilea Război Mondial și prea puțin modificate între timp, aceste sisteme nu țin cont de

schimbările care, de douăzeci de ani, au restructurat profund sistemul-lume prin crearea noilor zone de umbră și transmutarea punctelor decizionale: urbanizarea, repartizarea demografică, globalizarea economică, financiarizarea globală, migrațiile, noile tehnologii. Prin exemple ca pescuitul sau reglementarea internetului, reies și riscurile la care această lipsă de reprezentativitate poate expune umanitatea, confruntată cu mize etice deosebit de importante cum sunt cele abordate de inteligența artificială, de genetică, biotehnologii și neuroștiințe.

În fața ezitărilor acestei perioade de tranziție, între două ere ale istoriei, care amplifică tensiunea dintre nevoia infinită de resurse pentru creștere și limitele fizice ale biosferei, naritățile prezentate în această lucrare îi îndeamnă pe oameni să aleagă fără întârziere o viziune asupra lumii în care să fie cuprins și viitorul lor. Lucrarea de față se înscrie în tradiția umanistă, în spiritul și filozofia acestuia, axate pe cunoaștere, conștiință, etică, responsabilitate și liber-arbitru. În panteonul valorilor și aspirațiilor pe care această carte

Gândirea este cea mai fertilă atunci când întoarce spatele convențiilor.

dorește să le promoveze, progresul provine din coexistența armonioasă și durabilă a oamenilor între ei, dar și cu mediul. Ori, din această perspectivă, reiese că tehnologia nu va fi suficientă pentru a concilia în timp umanitatea și biosfera. Progresul necesită în același timp o evoluție a scăării de decizie și acțiune, a mixurilor energetice, ritmurilor și modurilor de viață, modelului economic, geografii mentale și în final a unor fundamente ale civilizației industriale care structurează lumea încă și astăzi.

Și așa, în ultimii ani au ieșit la lumină mai multe propuneri care vin să alimenteze această reflecție asupra progresului și schimbării: economia colaborativă sau a punerii în comun, monedele locale și blockchain, sfârșitul muncii și crearea venitului de bază universal. Fie că le considerăm inovatoare și promițătoare sau utopice, imperfecte sau chiar perversitate, fie că provin din anarhism, liberalism, ecologie sau comunitarism, aceste noi moduri de producție, de redistribuire, de utilizare și schimb confirmă că până și fără impulsul cercurilor politice instituite, viitorul se încearcă, se visează, se

dezbate, se caută și se inventează, între constrângeri globale și elan local, în ciuda numeroaselor forțe de inerție și rezistență.

Mai mult ca oricând, să transmitem mai departe

În final, această carte răspunde, poate înainte de toate, și unei nevoi foarte personale de a privi cu luciditate și încredere viața pe care o vor traversa copiii mei. De aceea, în loc de prudență și securitatea invocate peste tot, în mod repetat și cu orice ocazie, sper să le transmit, prin această relatare a posibilului, gustul riscului, savoarea îndrăzneții, apetitul pentru ceea ce nu cunoaștem încă, plăcerea de acțiune, dar și încredința constructivă și reziliența necesară pentru a putea schimba viitorul și a face și reface lumea și existența de câte ori îți vor dori. O lume pe care de altfel o vor împărți cu alte 10 miliarde de oameni, poate chiar mai mult, și cam 7,8 milioane de specii de animale. Cu bucuria acestui gând am resimțit dorința de a-i reuni pe toți în carte, ca și în lumea reală. Pentru

a le reaminti că gândirea nu este niciodată atât de liberă, de fertilă și de inovatoare ca atunci când se desprinde de convenții, renunță la obiceiuri și rezistă normelor, a trebuit să fac eu primul pas al acestei detașări.

Colaborativ, fragmentat, conectat, individualist, solidar, materialist, local, global, liber, supravegheat, capitalist, comunitar, digital, creativ, artificial, polarizat sau în rețea... viitorul va fi. Mi doresc ca această carte să trezească dorința de a-l îmbrățișa și de a-l construi cu entuziasmul pe care îl datorăm celor mai tineri.

„Unul din privilegiile bătrâneții este de a avea,
pe lângă vârsta sa, toate celelalte vârste.”

Victor Hugo

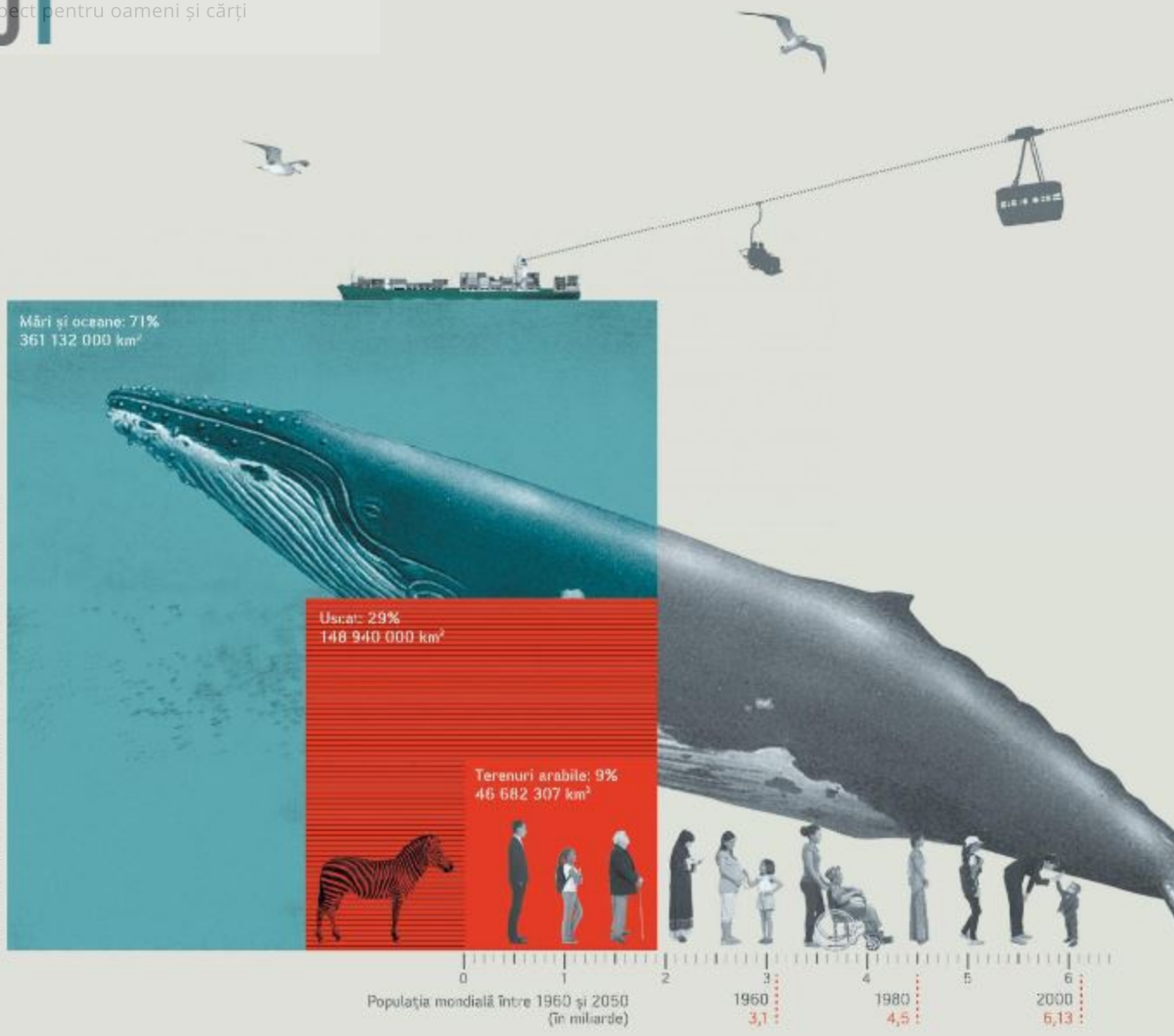
Libris .RO

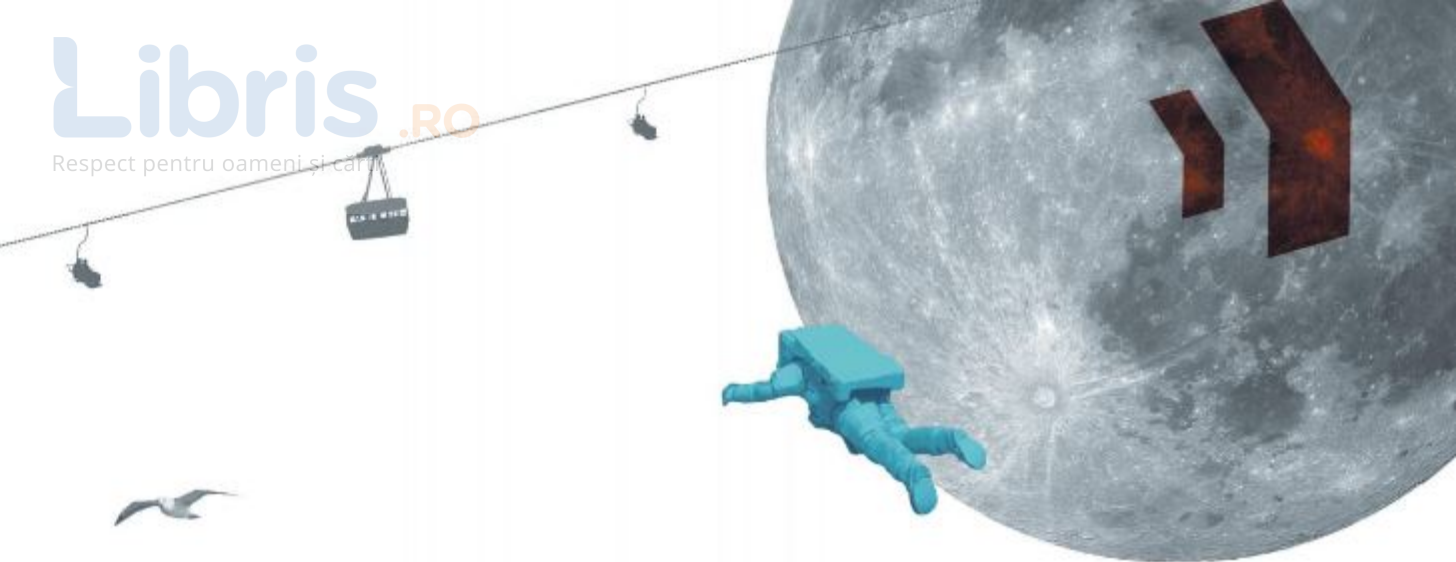
Respect pentru oameni și cărți

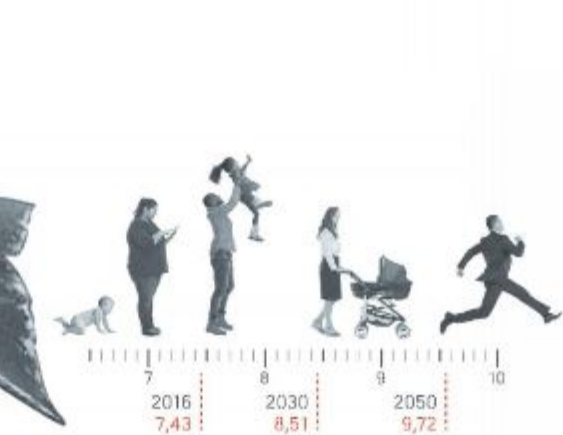
Partea 1
DE LA UN MILIARD
LA ALTUL

FIG. 001
 POPULAȚIA MONDIALĂ ȘI REPARTIȚIA SUPRAFEȚEI TERESTRE

PLANETA ȘI OAMENII

Fie că o considerăm o provocare pentru planetă sau o amenințare pentru umanitate, creșterea demografică bănuie că va conduce spre viitorul lumii. Astăzi orice dezbateri despre viitor se deschide cu cifrele natalității în Africa sau creșterea populației din India. Și totuși dacă ne gândim... La ce ar servi să calculăm câți vom fi în 2050 dacă rezervele planetei noastre ar fi înfrînte sau dacă am dispune în spațiu de o planetă de rezervă? În realitate, problema numărului oamenilor o ascunde pe cea — centrală și critică — a împărțirii planetei, adică a spațiului disponibil și a resurselor necesare pentru a răspunde nevoilor populației sale.